

Predmet: Zvornik II (Branko Grujić i Branko Popović)

Broj predmeta: K.V.br.6/08.

Glavni pretres 28. i 29. 06. 2010.

Izveštaj: Slavica Jovanović i Našata Kandić punomoćnice oštećenih

Saslušanje sudskog veštaka dr Mileta Stojkovića

Sudsko veće je 12.4.2010. donelo rešenje kojim je od sudskog veštaka zahtevalo da se u svojstvu stručnog lica izjasni o pitanjima: koliko je vremena potrebno za formiranje jedinice u mirnodopskim, te ratnim uslovima i to kako za formiranje komande, tako i za uspostavljanje komande nad jedinicama; koji je odnos TO i redovne vojske, kako se uspostavlja odnos vojnih jedinica sa MUP-om, te kako se obavlja proces prepotčinjavanja, kakao je ustrojeno komandovanje vojnom policijom i u čijem sastavu deluje; kako se angažuju dobrovoljci prema pravilima vojne doktrine, te komandovanja njima i to u odnosu na jedinice TO i jedinice vojske; kako se angažuju samostalne jedinice koje preskaču komandni lanac i ko njima komanduje; razjasniti odnos civilne vlasti i vojnih organa – TO i vojske, te koje naredbe civilna vlast može da izdaje u ratnim uslovima, a imajući u vidu podatke o ovome sadržane u pismenim dokazima, te ovlašćenja u skladu sa planom odbrane i zakonom o odbrani; prirodu odnosa TO i Zvorničke brigade, koja proizlazi iz dnevnika brigade i naredbi sadržanih u pismenoj dokumentaciji, te da li iz tog proizlazi da je TO efektivno prepotčinjena brigadi; kakva je priroda iseljavanja stanovništva (bilo dobrovoljnog ili prisilnog) te zatvaranje civila i ratnih zarobljenika na određenoj teritoriji, imajući u vidu podelu na borbene i ne borbene zadatke i ko obavlja poslove asanacije terena.

Stručni nalaz od 27.5.2010. kojim se veštak izjasnio na navedena pitanja površan je i bez značajnijeg osvrta na dešavanja u Zvorniku u junu 1992. Odgovori na relevantna pitanja dobijeni su tek nakon mnogobrojnih pitanja predsednice i članova veća, stranaka i punomoćnica oštećenih

Pitanja zamenika tužioca

Zvornička brigada u sastavu istočno-bosanskog korpusa Vojske Republike Srpske formirana je u periodu od 30.5. do 2.6.1992. S obzirom da u tom vremenskom razdoblju nije potpisan zapisnik o primopredaji dužnosti komandanta TO Zvornik optuženog Branka Popovića i komandanta Zvorničke brigade Vidoja Blagojevića kao definitivni datum formiranja Zvorničke brigade treba uzeti poslednji dan tog roka, a to je 2.6.1992. Do tog momenta za funkcionisanje vojnih snaga na teritoriji Zvornika odgovoran je optuženi Branko Popović. Zvornička brigada je formirana od jedinica koje su do toga trenutka bile u sastavu TO Zvornik. Međutim, nije kompletni sastav TO prešao u sastav brigade. Ostatak vojnih jedinica – seoske čete, nastavio je i dalje da funkcionise kao TO Zvornik, od čega je kasnije nastala Vojno teritorijalna komanda opštine Zvornik. Primopredaja dužnosti vrši se između efektivnih komandanata oružanih snaga u ovom slučaju su to bili optuženi Branko Popović i potpukovnik Vidoje Blagojević. Komandant TO Zvornik i pre i nakon formiranja Zvorničke brigade, kao i komandant VTK Zvornik, bio je optuženi Branko Popović. On kao lice bez ikakvog stručnog vojnog znanja u principu nije trebalo da bude raspoređen na dužnost komandanta TO, međutim to ga ne oslobađa odgovornosti, jer je u toj situaciji trebalo je da od toga odstupi i preda dužnost.

Štab TO Zvornik, imao je i četvu vojne policije, kojom je kao i svim ostalim komandovao optuženi Branko Popović. Poslove stručnog rukovođenja vojnom policijom vršili su organi bezbednosti-načelnika bezbednosti.

Civilna policija je deo oružanih snaga i ona može biti upotrebljena za borbene zadatke u kom slučaju je prepotčinjena komandantu operativne strukture. Civilna policija može delovati i u sadejstvu sa operativnim snagama vojske i to se dešava u dogovoru između vojnog komandanta, predsednika oštine i načelnika SUP.

Naredbom predsedništva od 10.12.1991. dovoljno je angažovanje dobrovoljačkih jedinica. Komanda koja ih angažuje bila je dužna da ih naoruža i snabde svim neophodnim sredstvima, ali i da od njih zahteva odgovornost i potčinjenost. U situaciji kada četa VTK iz Kozluka čuva zarobljene Muslimane zatvorene u TŠC u Karakaju, a pripadnici dobrovoljačkih jedinice ulaze i ispituju te zatvorenike, pretpostavlja se da te dve jedinice imaju zajedničku komandu, jer bi u suprotnom to bilo nemoguće. Verovatno je da su dobrovoljci zarobljenike ispitivali po nekom ovlašćenju, što su stražari bili ovlašćeni da samo konstatuju.

Pravilno je postupljeno kada je nakon formiranja i imenovanja komandanta TO Zvornika, predsednik privremene Vlade stavio van snage svoju odluku o formiranju Komisije za asanaciju bojišta, a nakon toga Komisiju formirao komandant TO. Greška je što u sastav Komisije nije imenovano neko vojno lice.

Oduzimanje ličnih stvari od zatvorenih lica nije dozvoljeno. U situaciji kada su te stvari oduzete, trebalo ih je evidentirati i deponovati na sigurno mesto, sve dok ne budu vraćene vlasnicima.

Ukoliko vojna jedinica ne raspolaže sopstvenim prevoznim sredstvima, ima prava da preko civilnih vlasti u opštini, za svoje potrebe angažuje prevozna sredstva privrednih preduzeća, kome se refundiraju troškovi.

Pitanja branilaca optuženih

Branioци optuženih nisu postavljali pitanja, ali su imali primedbe na nalaz veštaka, u smislu da je isti nepotpun (ne navodi koji su sve propisi i dokumenti korišćeni), da je zasnovan na prevaziđenim dokumentima bivše države, a da nije obrađivao vojne propise Republike Srpske koji su u tom periodu bili u primeni. Takođe, istakli su da zadaci veštaku nisu postavljeni jasno i u vezi sa predmetom optužnice.

Pitanja optuženih

Na pitanja optuženog Branka Popovića veštak kaže da je moguće da je oklopno mehanizovana jedinica JNA, kojom je komandovao Dragan Obrenović, mogla biti borbena jezgro za vojno organizovanje srpskog naroda, ali da to nije od uticaja na činjenicu da je optuženi kao komandant Štaba TO i VTK komandovao jedinicama TO i VTK. Optuženi Branko Popović je kao vojni komandant bio dužan da se svojim kapacitetima bori protiv samovlašća dobrovoljačkih jedinica ili da u tom cilju traži pomoć više komande.

Vojno teritorijalni organ i Vojno teritorijalna komanda su identične stvari, kao i Vojni odsek. Optuženi Popović je kao komandant VTK imao je velika ovlašćenja i komandovao je oružanim snagama koje su recidiv odnosno ostatak ranijih snaga TO.

Zapovest za odbranu Biračke brigade broj 1. nije dokaz da je ta brigada bila nadređena komanda TO Zvornik, ali je mogla da predstavlja informaciju o potrebi sadejstva.

Na pitanje optuženog Branka Grujića kaže da se iz Odluke o formiranju Ratnog štaba i Ratnog sekretarijata može zaključiti da ti organi nisu mogli donositi odluke, ali da ne zna i da li su zaista donosili.

Pitanja predsednice veća

Navod iznad potpisa optuženog Popovića na dokumentu od 1.6.1991. *ispred civilnih i policijskih i vojnih vlasti ...komandant Štaba Marko Pavlović*, govori da je on u tom trenutku sebe smatrao komandantom tih formacija. Dragan Obrenović nije komandovao jedinicama TO. Pre formiranja

Vojske Republike Srpske sva vojna vlast pripadala je Štabu TO Zvornik na čelu sa optuženim Popovićem. Komanda brigada srpske vojske Birač nije bila nadređena komanda Štaba TO Zvornik i major Svetozar Andrić nije mogao izdavati naređenja optuženom Branku Popoviću. On je mogao biti nadređen samo u slučaju prepotčinjavanja TO Zvornik Biračkoj brigadi. Te dve formacije mogle su delovati u sadejstvu. Naređenje Biračke brigade sa potpisom majora Svetozara Andrića od 28.5.1992. je nelegalan i zabranjeni akt, jer iseljavanje i zatvaranje civila nije dozvoljeno ni u kojim uslovima. Tu naredbu optuženi Branko Popović nije bio dužan da izvrši. Telegram TO Zvornik od 15.7.1992. upućen korpusu Vojske Republike Srpske u Ugljeviku, kojim ga informiše o tome da stižu zarobljenici, predstavlja dokaz o saradnji i koordinaciji te dve vojne strukture.

Polaganje svečane zakletve je individualni čin i tiče se samo vojnih obveznika, a postrojavanje brigade predstavlja samo uveličanje tog akta. U Sastav TO mogu biti i tenkovska četa i četa vojne policije. U smislu vojnog organizovanja i funkcionisanja ne postoji razlika između borbenih i ne borbenih zadataka neke vojne formacije. U situaciji kada su na izvršenju nekog borbenog zadatka angažovani civilna policija, vojna policija i seoske čete TO, onda su te tri strukture potčinjene komandantu koji vodi borbeno dejstvo. U ne borbenom dejstvu te tri strukture nema jedinstvene komande, već su one deluju u sadejstvu.

Opštinski Štab TO Zvornik, zbog destrukcije vojne organizacije, nije imao neposredno nadređeni zonski štab, te je u tom slučaju mogao da deluje po principu direktivne odgovornosti - u pravcu onoga što se od njega očekivalo. On je bio samostalan i u donošenju i u izvršavanju odluka. Predsednik Privremene vlade optuženi Branko Grujić nije mogao da naredi komandantu Štaba TO Branku Popoviću, ali je ovaj po prirodi stvari trebao da ga izveštava i konsultuje. Razumljivo je da je on prisustvovao sednicama Privremene vlade.

Sistem organizacije vojske karakteriše subordinacija i jednostarešinstvo, što podrazumeva da jedan starešina donosi odluku i prosleđuje je drugom, i to se izvršava. Nedoovoljeno je da komandant brigade mimo komandanta bataljona izdaje naređenja komandiru čete.

Naredbom od 4.7.1992. potvrđuje se da se vod Pivarskog inkorporira u sastav Drugog bataljona. Taj vod je bio samostalan samo u izboru cilja, principa, načina tehničkog delovanja i vremena dejstava, ali on nije oslobođen od od komandne strukture i potčinjen je komandi koja ga je formirala. Jedinicama koje je formirala komanda Štaba TO neposredno komanduje taj Štab. Ako je iz nekog razloga formirana neka Specijalna policija onda ni ona nije mogla da bude izuzeta od komande. Komandna linija se nikada ne prekida, a kada se to desi to nije institucionalno rešenje već nešto nedopustivo. Samostalne formacije koje se pominju u članu 1. odluke o formiranju VTK podređene su VTK. Izviđačkim vodom VTK komandovao je optuženi Branko Popović.

Privremena Vlada opštine Zvornik je naređenje za iseljavanje stanovništva mogla da izda svom organu MUP-a, ali ne i TO, kojoj je u tom smislu mogla da uputi zahtev, kada bi se nalazili u odnosu saradnje. Načelnik policije i komandant Štaba TO po pravilu Privremenoj vladi podnose izveštaje o svojim aktivnostima.

Oficir za vezu je pozicija u operativnoj vojsci ili TO koja predstavlja vezu između komande koja ga imenuje i drugih domaćih i inostranih struktura. To je veoma važna funkcija na koju se postavlja lice koje je veoma upućeno u potrebe i mogućnosti te vojne strukture i ima izvesnog ličnog uticaja, ali bez naredbodavne i komandne funkcije. Ova dužnost može da se obavlja paralelno sa drugim poslovima, tako da je optuženi Branko Popović u isto vreme mogao biti i komandant TO odn. VTK i oficir za vezu sa SRJ.

Potvrda Privremene vlade od 10.6.1992. na osnovu koje je isplaćena plata pripadnicima jedinice Pivarski posredno potvrđuje da je ta jedinica ušla u sistem rukovođenja i komandovanja Štaba TO. Potpis optuženog Branka Popovića - Marka Pavlovića je akt verifikacije toga.

Optuženi Branko Popović nije mogao biti komandant komande Štaba TO Zvornik, bez dužnosti komandovanja operativnim jedinicama, takva konstrukcija je van logičkog rasuđivanja.

Komandno mesto Štaba TO ne mora nužno biti na istom mestu kao i komandno mesto komandanta jedinice. Po pravilu ono se nalazi na nekom drugom mestu uz određene međusobne sisteme veza.

Direktorima privrednih preduzeća naređenja za izvršavanje određenih naređenja za potrebe vojnih formacija može da izda komandant TO, ali se to najčešće čini uz učešće i u komunikaciji sa opštinskim organima.

Podatak sa spiska za isplatu plata Srpske opštine Zvornik od 31.5.1992. na kome stoji da platu treba da dobije i Vidoje Blagojević predstavlja nedozvoljenu radnju jer je on svoju zaradu ostvarivao u komandi korpusa.

Dokument Opštinskog Štaba TO Zvornik od 10.6.1992. je dokaz o postojanju tog Štaba i nakon 1.6.1992.

Pitanja članova veća

Nije mogao da zaključi da li je optuženi Branko Popović bio nekome potčinjen, ali je on mogao da funkcioniše i samostalno uz poštovanje direktivnih zadataka. Naredbe oficira Vojske Republike Srpske ne predstavljaju mogućnost da je komandant biračke brigade mogao naređivati komandantu Štaba TO. Komandant TO je po Naredbi predsedništva od 10.12.1991. mogao da od dobrovoljačke jedinice koju prima u svoj sastav traži da se potčini njegovoj komandi ili da ih, u suprotnom, uhapsi i eliminiše sa svoje teritorije.

Pitanja punomoćnika oštećenih

Nemoguće je da TO izvodi vojna i druga dejstva na teritoriji opštine, a da to nije poznato opštinskom rukovodstvu. Faktura Preduzeća *Drina-transa* kojom je fakturisan trošak prevoza civila i zatvorenika, govori u prilog činjenici da su taj prevoz naručili TO ili Privremena vlada Zvornika. Razrešenje pripadnika vojne policije vrši VTK. Isključeno je da razrešeni pripadnik ne razduži odn. da sa sobom ponese svoju uniformu, oružje i bele opasače i uprtače, kao obeležja pripadnosti toj jedinici. U situaciji postojanja nekih samozvanih jedinica vojne policije vojna komanda je morala urgentno reagovati i uhapsiti osobe koje se lažno predstavljaju. Stražarima koji su bili zaduženi za čuvanje 700 civila Muslimana zatvorenih u TŠC u Karakaju i Domu kulture Pilica, morala je biti izdata naredba da su pripadnici dobrovoljačke jedinice ovlašćeni da saslušavaju, maltretiraju, tuku i ubijaju zatvorenike. U suprotnom stražari bi bili dužni da takvo postupanje spreče silom oružja. Oduzimanje novaca, ličnog nakita i ručnih časovnika od zatvorenih civila je nedopustiva kriminalna radnja. Korišćenje konspirativnog imena i čina *majora*, što je u periodu obuhvaćenim optužnicom činio optuženi Branko Popović, je lažno predstavljanje. Na osnovu dokumentacije iz spisa predmeta vidi se da je 1.6.1992. parlamentare iz redova zarobljenih lica na pregovore o razmeni zatvorenika, uputila komanda opštinskog Štaba TO Zvornik, u čijoj vlasti su se zarobljena lica nalazila. Oklopno-mehanizovana jedinica JNA pod komandom Dragana Obrenovića trebala je da se pridruži svojoj glavnoj formaciji koja se nalazila na teritoriji Republike Srbije, ali to iz neobjašnjivih razloga nije učinila. Neprihvatljivo je da optuženi Branko Popović nije znao da je u periodu od desetak dana Komisija za asanaciju terena sahranila oko 500-700 tela ubijenih Muslimana.

Sudski veštak nije odgovorio na pitanje punomoćnice Nataše Kandić, da li je moguće zaključiti zašto je baš optuženi Branko Popović, mimo svih pravila, imenovan za komandanta Štaba TO Zvornik, kao i vezi sa tim, da je nešto kasnije od Istočno-bosanskog korpusa imenovan za oficira za vezu sa SRJ. Punomoćnica oštećenih je ukazala i na izvesna površna zaključivanja veštaka, i ne profesionalnost jer veliki deo sadržine pismenog nalaza predstavlja prepisivanje doktrinarnih dokumenata i uputstava koje je nemoguće dovesti u vezi sa predmetom optužnice.

Fond za humanitarno pravo